

Klavír Leoše Janáčka průzkum prostředí a restaurování

Mgr. Simona Šindlářová, Moravské zemské muzeum

Ing. Alena Selucká, Technické muzeum v Brně

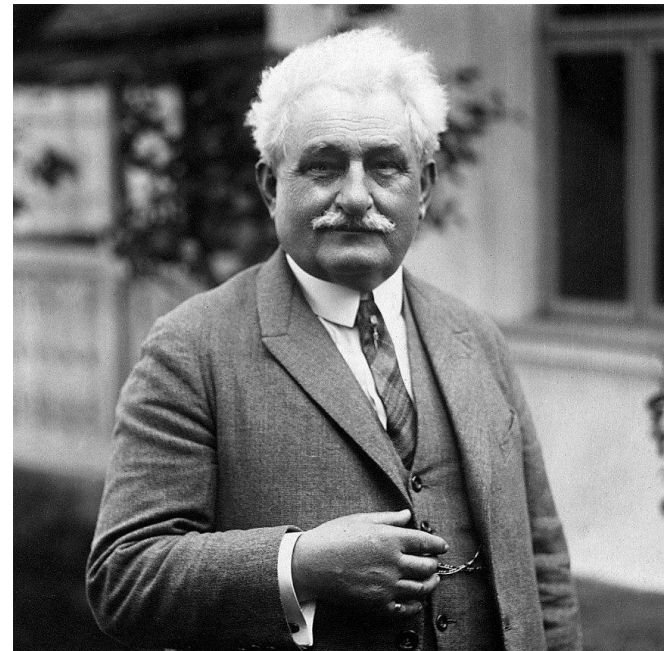
Obsah

- Klavír Leoše Janáčka - charakteristika
- Prostředí klavíru - historický kontext
- Stav klavíru před a po restaurování v r. 2018
- Průzkum mikroklimatických podmínek v expozici Památníku L. Janáčka MZM
- Vyhodnocení parametrů prostředí
- Úpravy a režimová opatření prostředí – aktuální stav

Klavír Leoše Janáčka

- Výrobce: Friedrich Ehrbar, ?1876
- Mechanika vídeňská
- Rovnostrunná polopancéřová konstrukce s litinovým rámem
- Tónový rozsah - sedm a čtvrt oktávy
- Celková délka: 2400 mm
- Ze sbírky Oddělení dějin hudby MZM

Historie klavíru

Interiér pracovny Leoše Janáčka v zahradním domečku varhanické školy ve Smetanově /Kounicově ulici v Brně. Foto z r. 1952.

https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=138

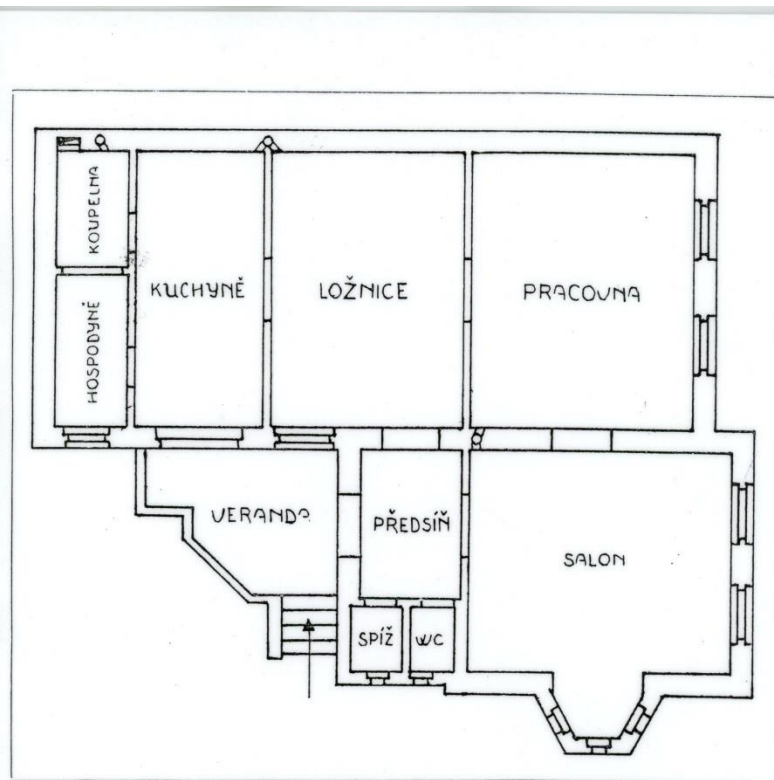
Janáčkova pracovna v Biskupském dvoře MZM, kolem r. 1940

Domek v Kounicově ulici v Brně, v němž Leoš Janáček žil a pracoval, 1927

Klavír v expozici Památníku L. Janáčka v MZM

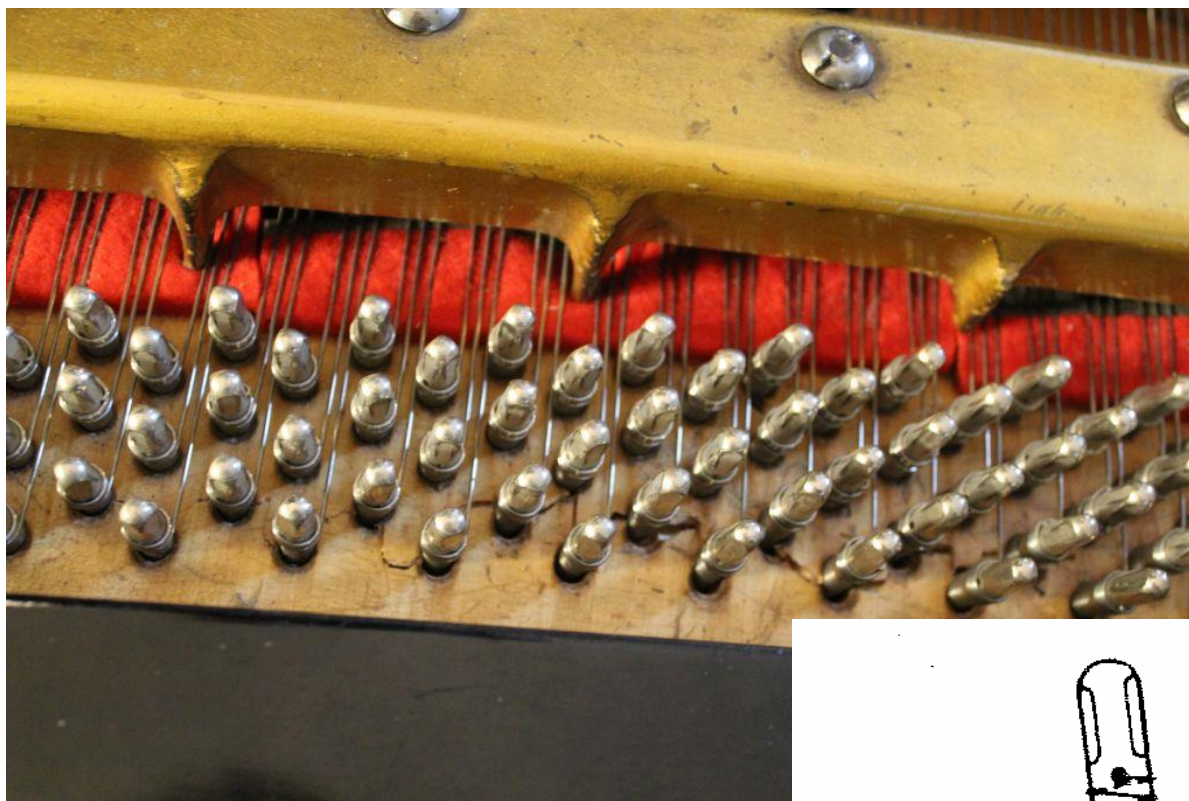

Alois Horák: Janáčeks Haus in Brünn

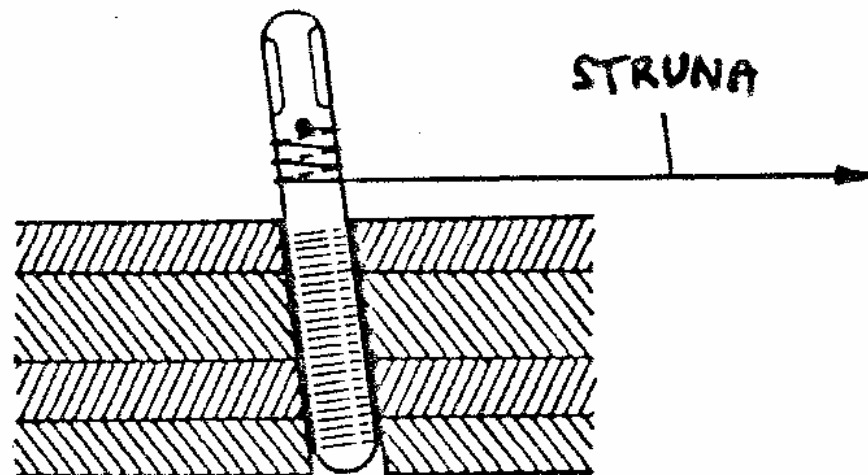

Dispozice domku Leoše Janáčka,
ul. Smetanova 14, Brno

Stav klavíru v před restaurováním

Prasklý kličník

Stav klavíru před restaurováním

Poškozená skříň klavíru

Prasklý litinový rám

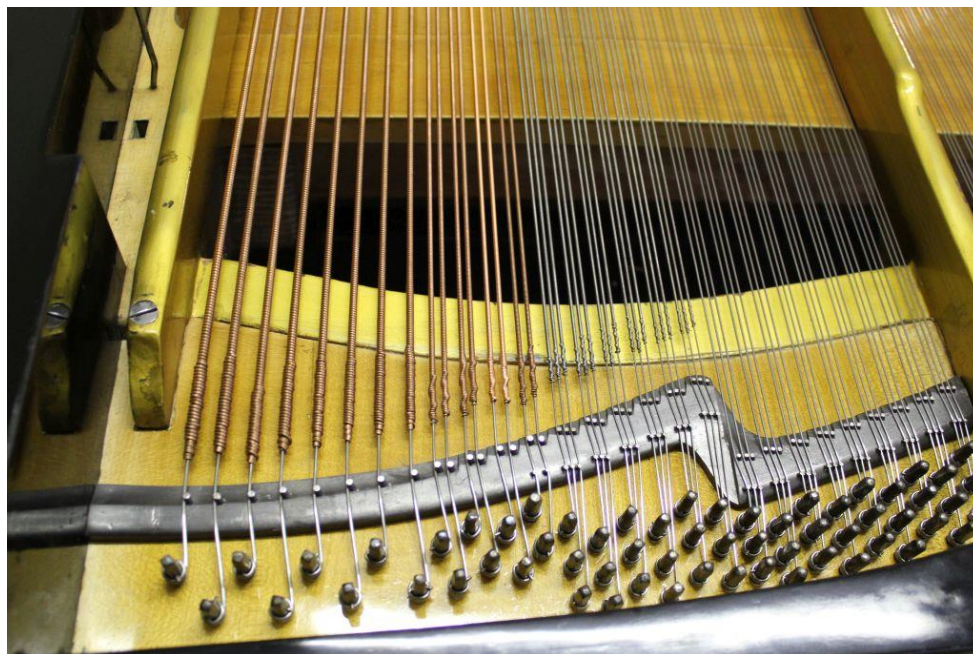
Restaurování

- Říjen – prosinec 2018, ateliér Gerta Hechera, Vídeň (Klavier-Atelier), dotace z programu ISO – D MK ČR

Svařený litinový rám

Restaurovaný kličník

Restaurování

Restaurovaný klavír v r. 2018

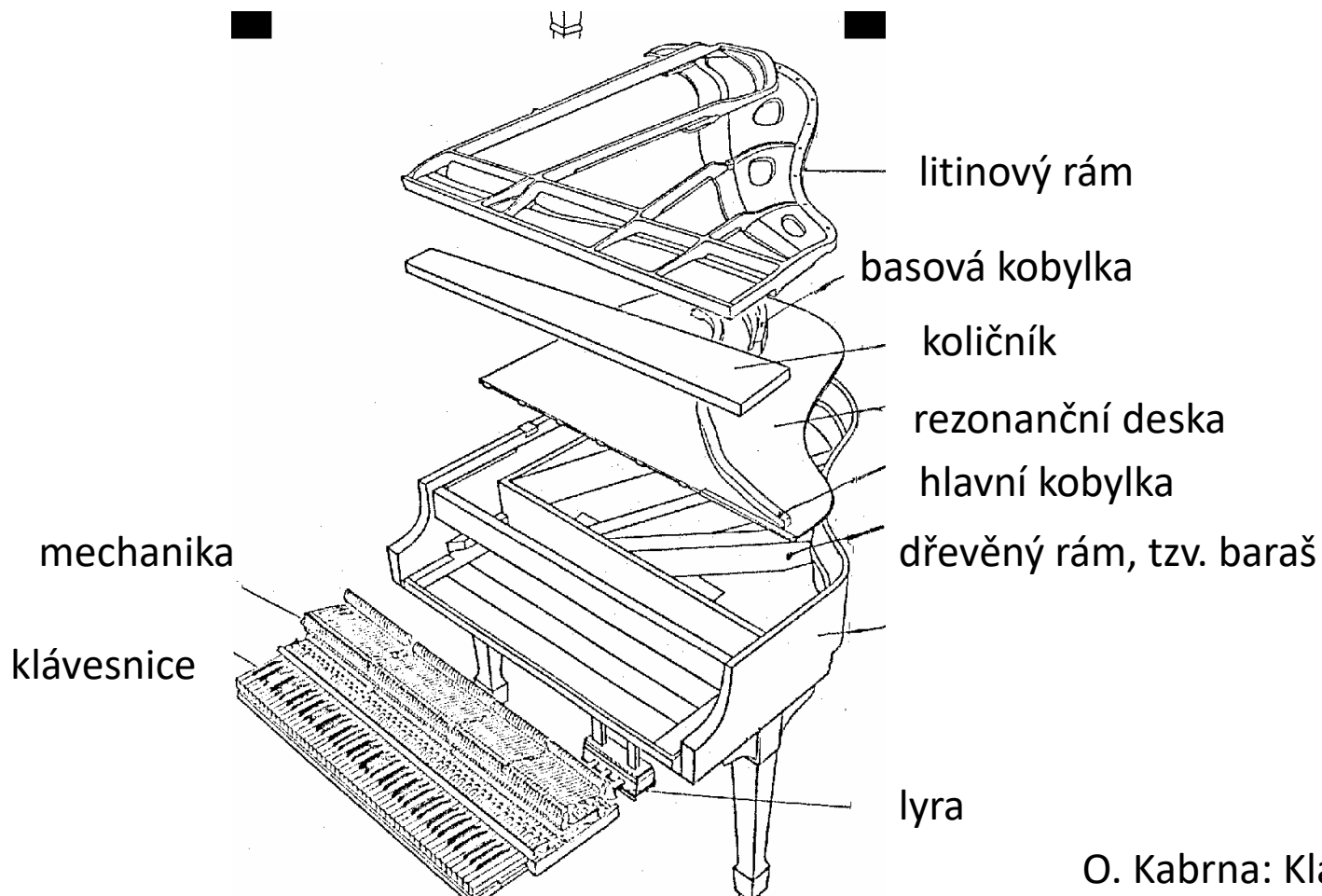
Prezentace zrestaurovaného klavíru, 2019

Klavírní recitál Jana Jiraského

Klavír – kombinace materiálů

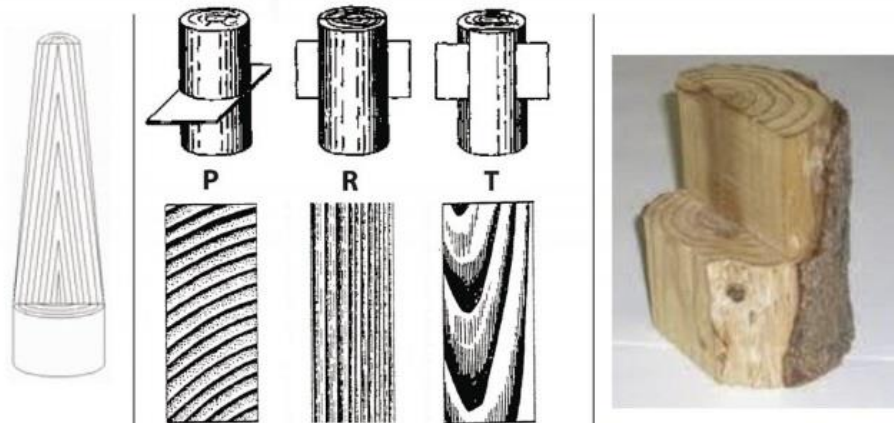

O. Kabrna: Klavír – o nástroji, vývoji, údržbě, 2008

Vliv vlhkosti na vlastnosti dřeva

- **Dřevo je organický hygroskopický materiál** - má schopnost přijímat vodu z okolí nebo ji naopak do něj odevzdávat. K této výměně dochází tak dlouho, dokud se neustaví difuzní rovnováha mezi přirozeným obsahem vody v materiálu a okolním prostředím (rovnovážný obsah vlhkosti).
 - Je-li vlhkost prostředí stálá a neměnná, organický materiál dosáhne určitý stupeň rovnováhy a je relativně stálý → **rovnovážný obsah vlhkosti**
 - Je-li vlhkost prostředí příliš vysoká či nízká nebo dochází k jejímu kolísání, organický materiál reaguje změnou fyzikálních parametrů až do stadia poškození (deformace, praskání, zvlnění, změna mechanických vlastností apod.)

Anizotropní struktura dřeva

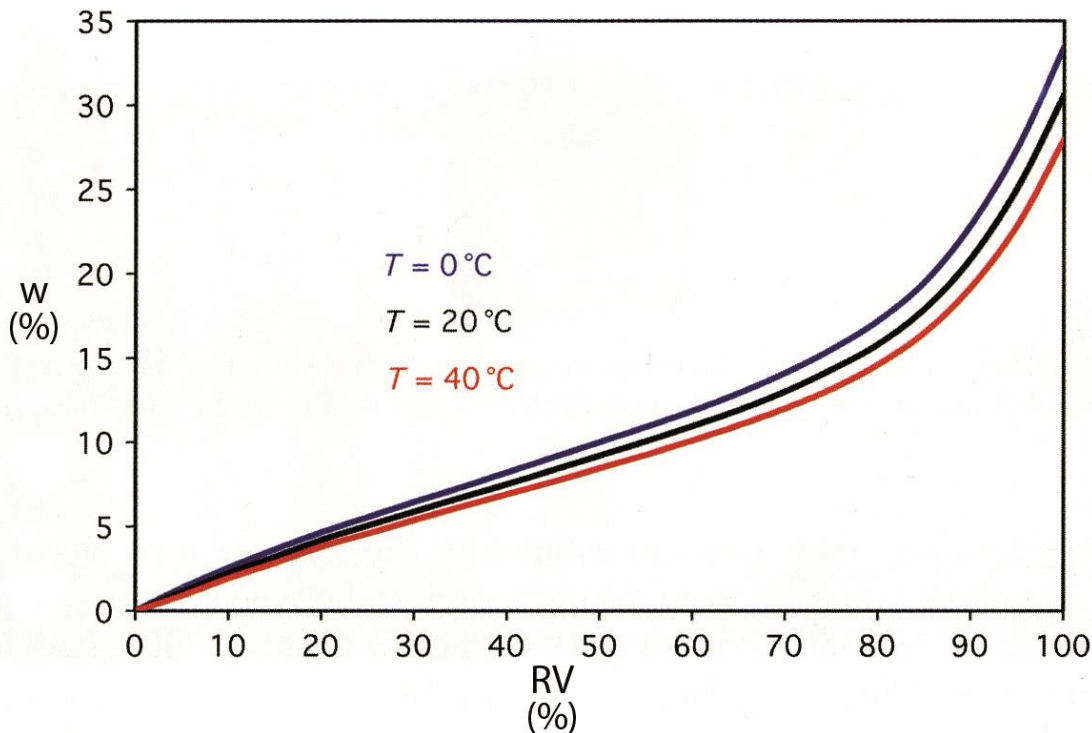
Válcově kuželovitá stavba kmene

Schématické znázornění základních řezů kmenem (Balabán, 1955)

P - příčný (transversální) řez,
R - radiální řez, **T** - tangenciální řez

https://is.muni.cz/el/1431/podzim2017/C3800/um/Konzervovani_a_restaurovani_dreva_a_papiru_02.pdf

Vliv vlhkosti na vlastnosti dřeva

Sorpční izotermy dřeva (organický hygroskopický materiál):
 w [%] – měrná vlhkost dřeva
 RV [%] – relativní vlhkost vzduchu

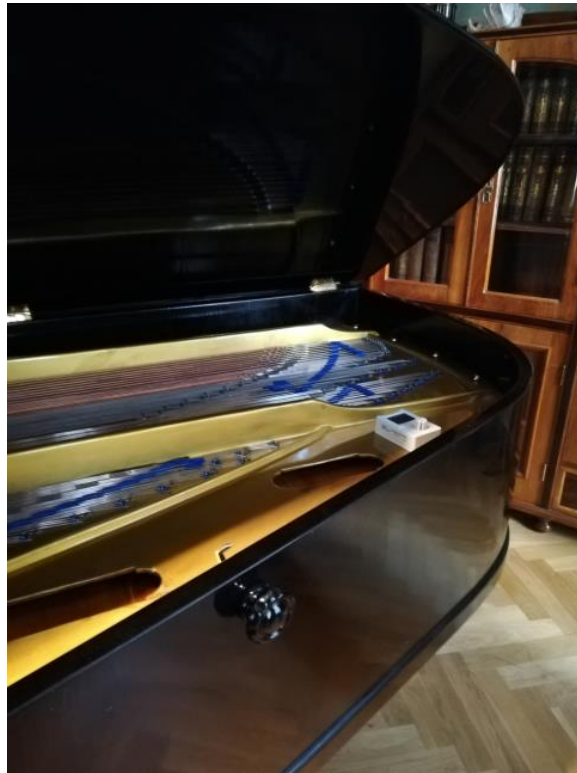
- přijatelná pozvolná fluktuace RV 40 – 60 % při T cca 20°C
 ➡ malé změny hodnot w (rozměrová stálost dřeva)
- Fluktuace při hodnotách $30\% < RV < 70\%$ ➡ velké změny hodnot w (rozměrové a objemové změny jako je bobtnání, sesychání, praskání dřeva apod.)
- s poklesem T se navyšuje hodnota w

Měření mikroklimatu 2017 - 2018

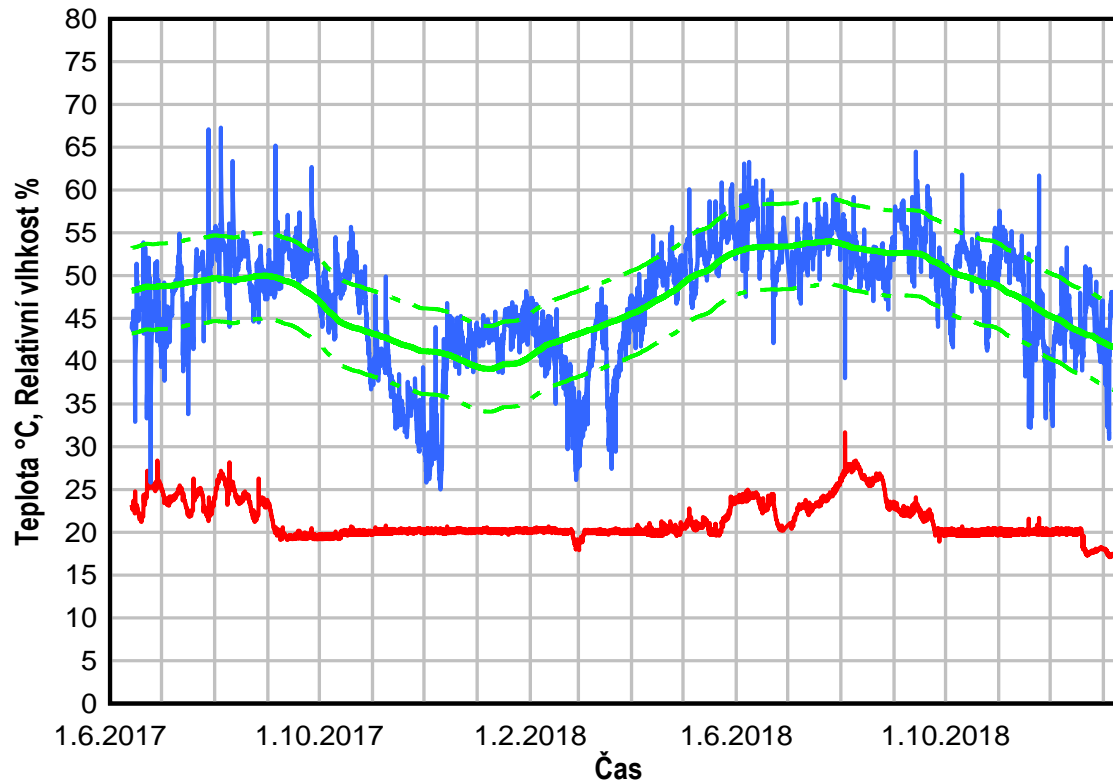
Dataloggery Comet, interval snímání dat 30 min.

- Severní vnitřní stěna (skříň)
- Jižní obvodová stěna
- Uvnitř klavíru
- Exteriér – čidlo na budově TMB

Měření mikroklimatu: 2017-2018

Památník L. Janáčka MZM
Skříň

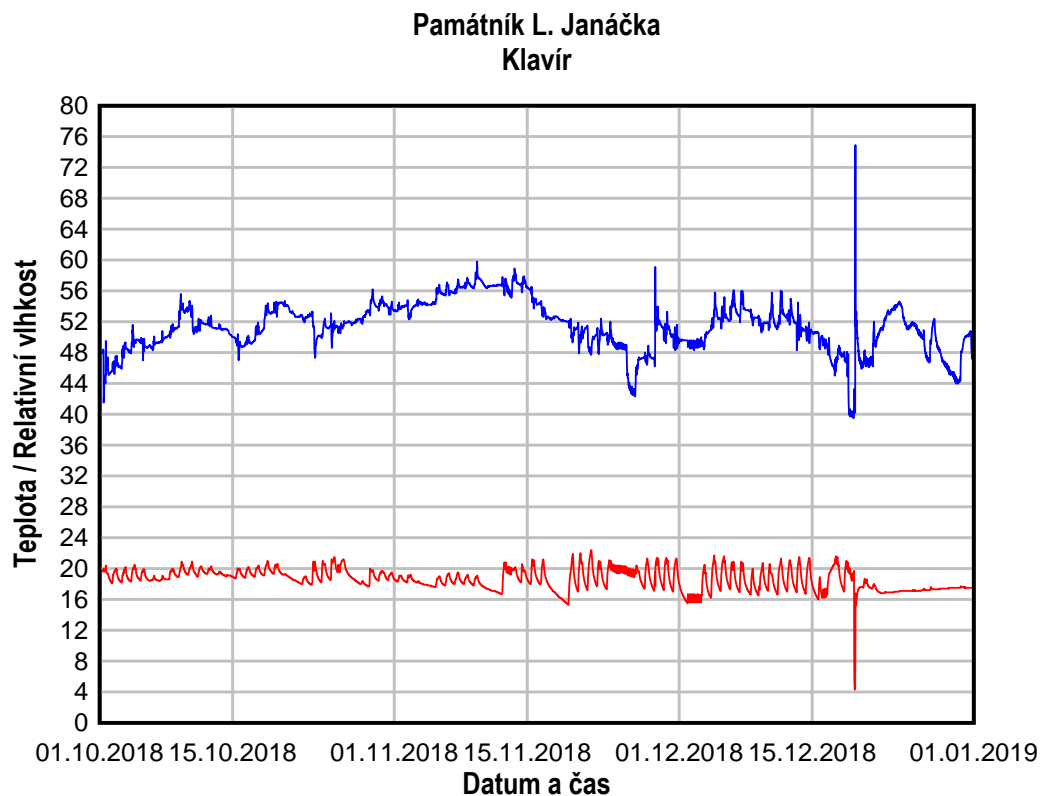
Zelená křivka:
měsíční klouzavý
průměr dle
ČSN EN 15757

Zelená křivka: Sezónní cyklus: RV 55 – 40 %; T 25 – 20 °C

Přerušované zelené křivky: přípustné krátkodobé výkyvy : RV ± 5 % od střední hodnoty sezónního cyklu

Modrá křivka: záznam RV z dataloggeru (píky mimo přípustné krátkodobé výkyvy jsou riskantní!)

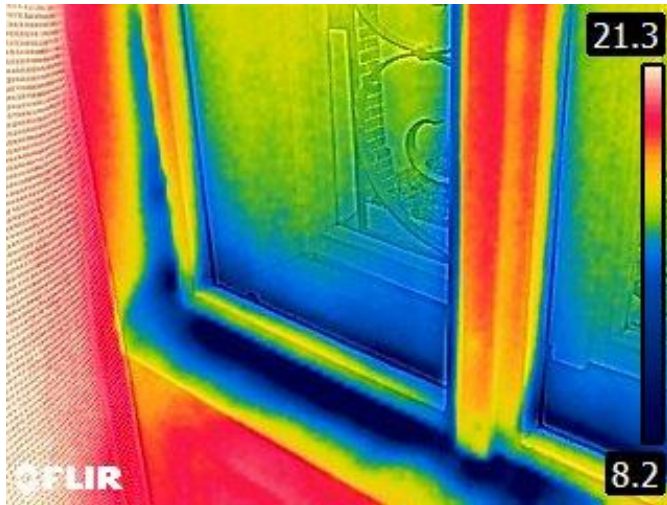
Měření mikroklimatu: Vídeň, 2018

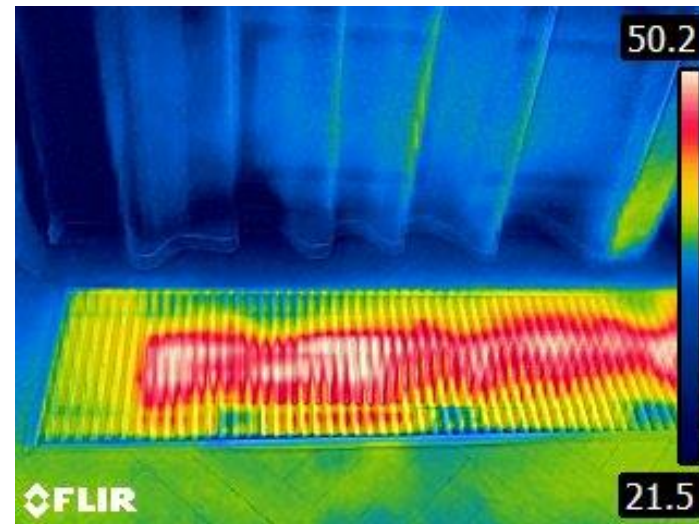
Kontrola mikroklimatu během restaurování klavíru ve Vídni.

Vyhodnocení parametrů

- Měřením RV/T byla prokázána nestabilita prostředí – krátkodobé výkyvy RV $> \pm 5 \%$ /24 hod.

Nestabilita klimatu je ovlivňována:
netěsností oken, dveří, podlahovým
topením zesilovaným ventilací

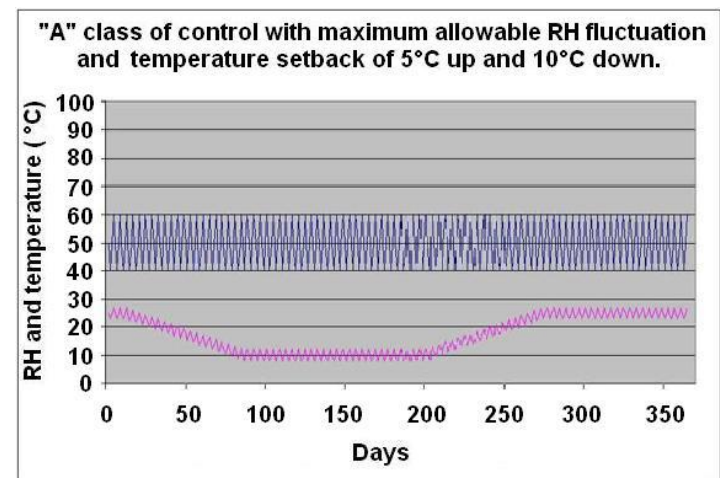
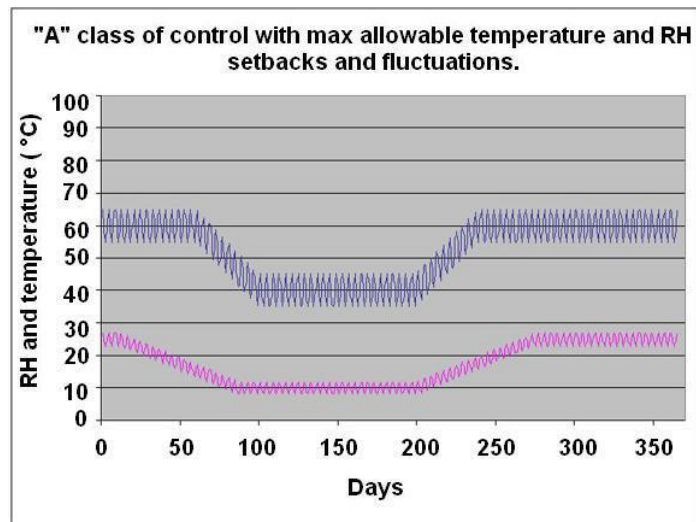
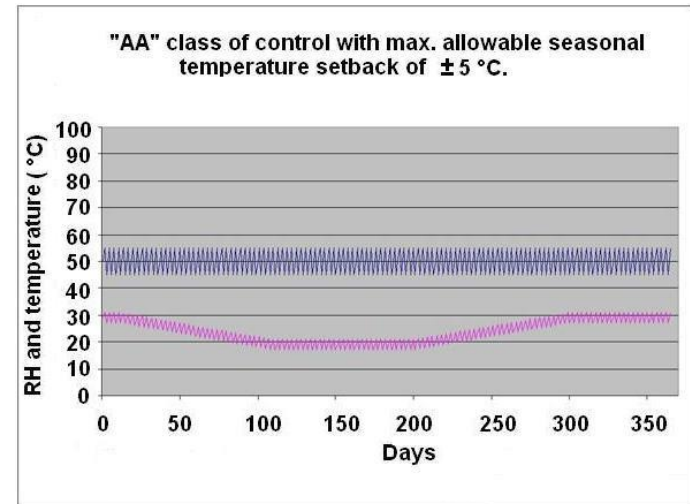
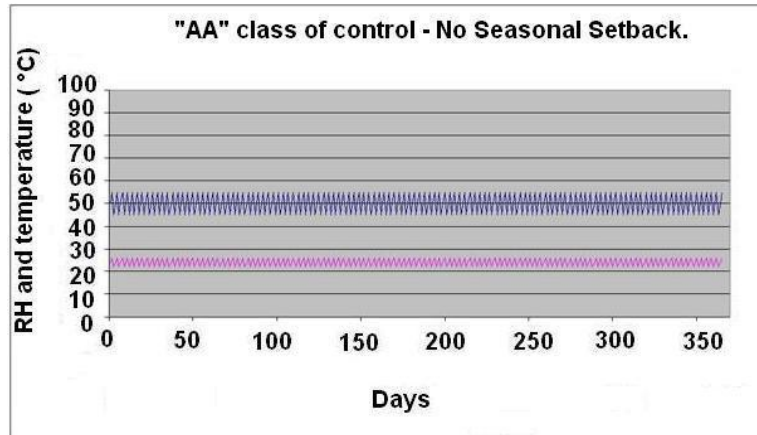

Vyhodnocení parametrů prostředí dle standardu ASHRAE

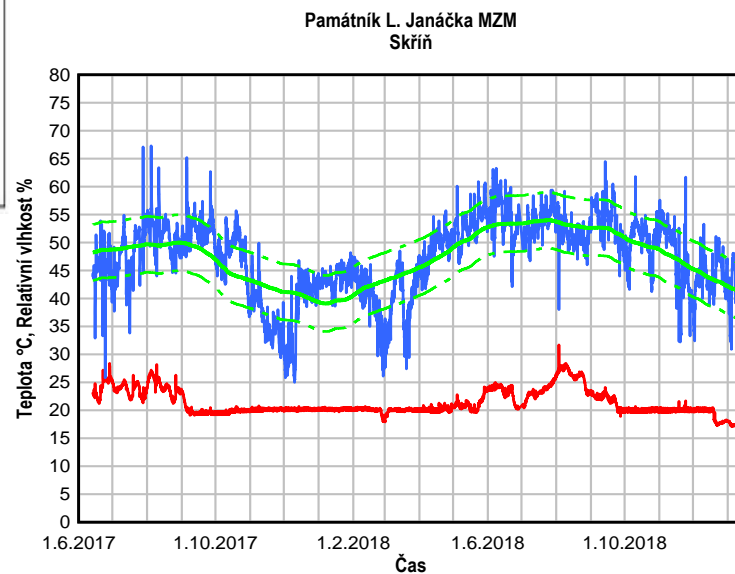
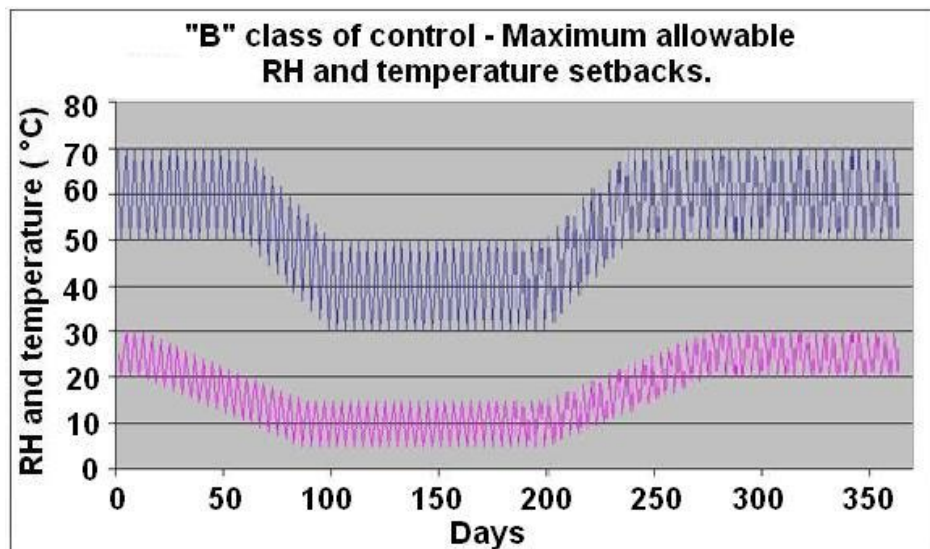
Výchozí hodnoty nastavení	Přípustné fluktuace RV a T			Rizika
	Kategorie prostředí	Sezónní změny	Krátkodobé změny	
T 15 – 20 °C RV 50 %	AA	+ 5 °C, -5 °C RV beze změny	± 5 %; ±2 °C	Bez rizik mechanického poškození většiny předmětů
	A	+ 5 °C; -10 °C RH beze změny	± 10 %; ± 2 °C	Malá rizika mechanického poškození pro vysoce citlivé materiály, bez rizik pro většinu materiálů
		+ 10 %; - 10 % + 5 °C, - 10 °C	± 5 %; ± 2 °C	
	B	+10 % , -10 % +10°C (pod 30°C)	± 10 %; ± 5 °C	Střední rizika mechanického poškození pro vysoce citlivé materiály,
	C	25 - 75 % T zřídka přes 30 °C, většinou pod 25 °C		Vysoké riziko mechanického poškození pro vysoce citlivé materiály
D	pod 75 %		Vysoké riziko plísní a rozsáhlé koroze	

- ASHRAE - The American Society of Heating, Refrigerating and Air Conditioning Engineers, Handbook 2007, Chapter 21.

Kategorie muzejního prostředí „AA“ a „A“ dle standardu ASHRAE

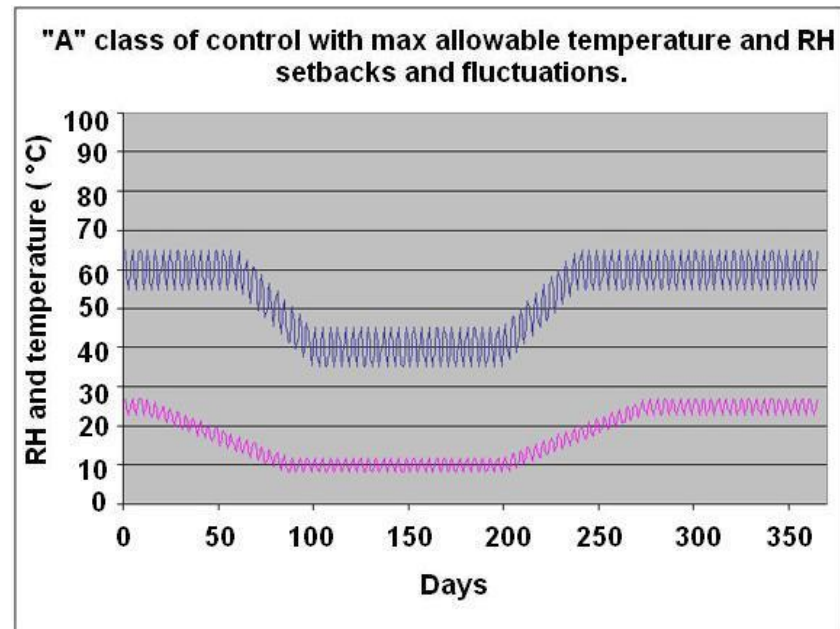

Kategorie muzejního prostředí „B“

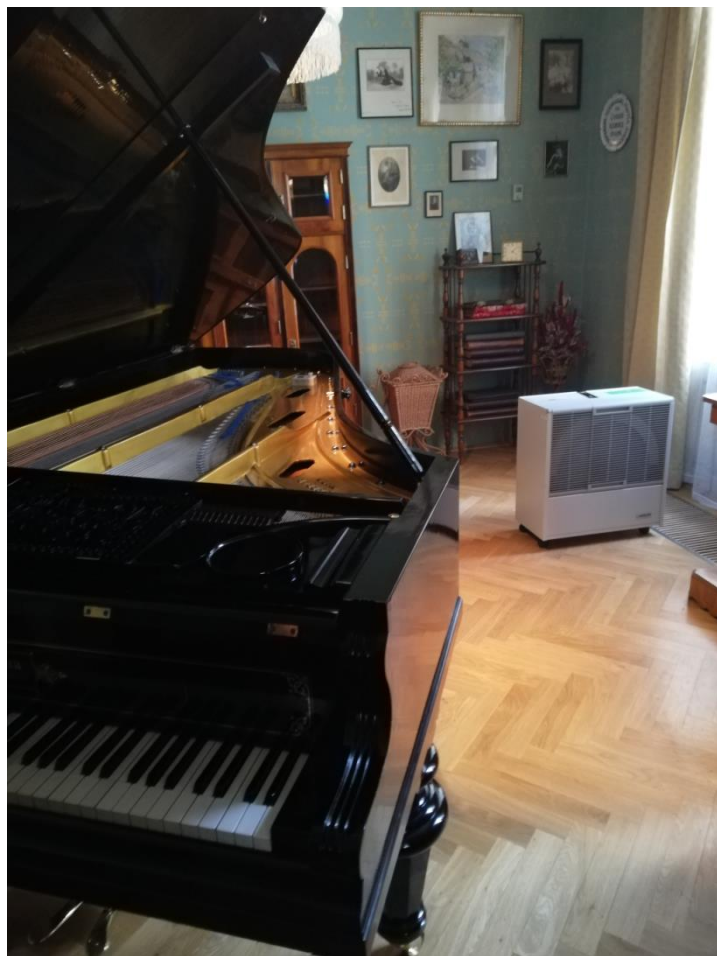

Doporučené klima v Památníku L. Janáčka

- kategorie A:
 - sezónní RV - 45 – 60 %, T 18 – 25 °C
 - Krátkodobé výkyvy RV ± 5 % /24 hod., teplota ± 2 °C/24 hod.

Úprava prostředí expozice

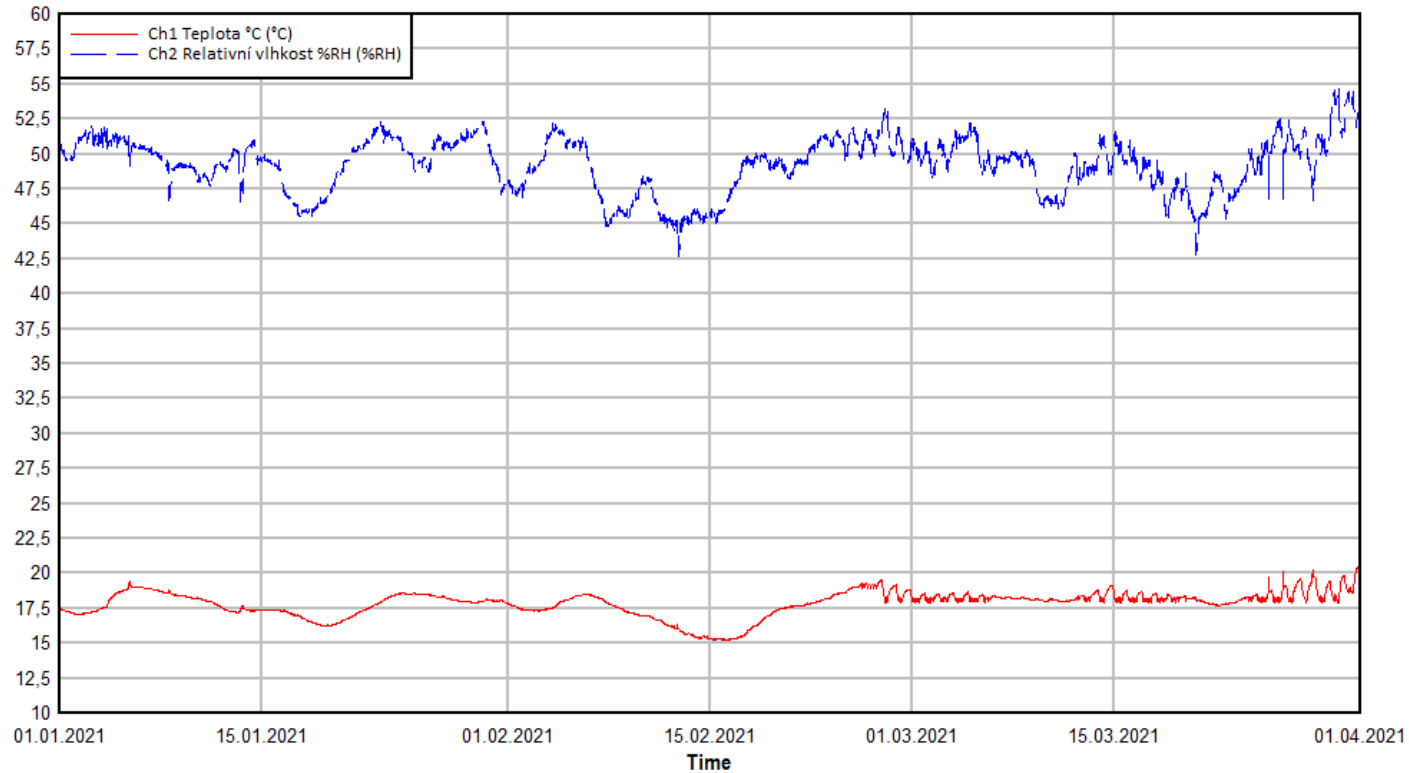
- Izolace spár v oknech
- Vypnutí podlahového topení v Janáčkově pracovně
- Vypnutí ventilace podlahového topení v celé expozici
- Uzavření průchodu přes pracovnu
- Zajištění funkce 3 ks zvlhčovačů: Brune 250, B 120, B 125
- Instalace čidel Comet Cloud (on-line monitoring)
- Regulace počtu návštěvníků

Aktuální data

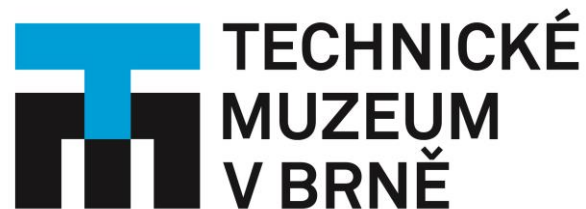
Janáček_2021.xltx

14.06.2021

3B07EC_Hudební - Brno - Památník

leden – březen 2021: RV 45 – 55 %; T 15 – 20 °C

Děkujeme za pozornost.

Mgr. Simona Šindlářová,
ssindlarova@mzm.cz

Ing. Alena Selucká
selucka@tmbrno.cz